

Тема 3. Збалансованість державного бюджету

План лекції:

- 3.1. Сутність збалансованості державного бюджету.
- 3.2. Загальний та спеціальний фонди державного бюджету.
- 3.3. Стадії бюджетного процесу.

3.1. Сутність збалансованості державного бюджету

У світовій практиці для боротьби з бюджетним дефіцитом застосовуються три основні концепції збалансованості бюджету:

- 1) на щорічній основі;
- 2) на циклічній основі;
- 3) концепція «функціональних фінансів».

Збалансування бюджету на щорічній основі знижує або зовсім виключає ефективність фіскальної політики держави, оскільки суперечить з антициклічною та стабілізуючою її спрямованістю.

Наприклад, у період спаду виробництва та безробіття доходи населення зменшуються, тобто зменшуються й податкові надходження до бюджету. У цьому разі держава має або збільшити податкові надходження шляхом упровадження нової податкової політики, або зменшити видатки, або поєднати ці два заходи.

В умовах інфляції за номінального підвищення грошових доходів автоматично збільшуються й податкові надходження. Якщо брати за мету щорічне збалансування доходів і видатків бюджету, то варто негайно збільшувати державні видатки. Тому оперативне державне регулювання доходів і видатків, що передбачає втручання держави у сферу податково-фіскальної політики протягом року, зумовить нестабільність в економіці країни та бізнесі.

Збалансування бюджету в процесі економічного циклу полягає в тому, що уряд розробляє та впроваджує антициклічну політику й водночас балансує бюджет. Економічний цикл може займати у різних країнах від чотирьох до восьми-десяти років. Дії уряду, пов'язані з протистоянням спаду, мають спрямовуватися на зниження податків, що призведе до підвищення ділової активності, і на збільшення видатків, тим самим свідомо зумовлюючи появу бюджетного дефіциту.

У період подальшого інфляційного підйому слід збільшити податкові надходження й зменшити видатки уряду. Позитивне

бюджетне сальдо, що виникне на цій основі, може використовуватися на покриття державного боргу, що з'явився у період спаду.

Отже, урядові фіскальні дії мають створити позитивну антициклічну силу, яка допоможе збалансувати бюджет не на щорічній основі, а за період у декілька років.

Головна проблема цієї концепції полягає в тому, що періоди підйому і спаду можуть бути неоднаковими за глибиною та тривалістю, тоді завдання стабілізації економіки суперечить завданням збалансування бюджету під час циклу. Наприклад, якщо процес занепаду економіки буде тривалим, а період підйому коротким, це спричинить появу великого дефіциту в період спаду, незначне або зовсім ніяке позитивне сальдо у період розквіту, таким чином, зумовить виникнення циклічного дефіциту бюджету.

Сутність **концепції «функціональних фінансів»** полягає в тому, що держава повинна турбуватися не про збалансованість бюджету, а про макроекономічну стабільність економіки в країні. Прибічники цієї концепції стверджують, що у період економічного зростання та підйому ділової активності податкова система автоматично стимулюватиме збільшення податкових надходжень (недискреційна фіскальна політика), що призведе до самоліквідації бюджетного дефіциту.

Крім того, можливості уряду з питань позик та емісії грошей – практично безмежні. Фактично уряд може фінансувати будь-який дефіцит, тобто держава не може збанкрутувати. Вважається також, що за великого обсягу національного багатства, у тому числі в населення, проблема державного боргу не є обтяжливою і гострою для національної економіки.

Держава буде фінансову політику таким чином, що періодично використовує всі три концепції.

Оскільки бюджет є важливим інструментом регулювання соціально-економічних процесів у державі, то його стан визначає фінансовий стан держави і значною мірою рівень суспільного добробуту в цілому. Стан бюджету може характеризуватися трьома показниками: балансом доходів і видатків, перевищенням доходів над видатками (профіцитом) або, навпаки, видатків над його доходами, тобто бюджетним дефіцитом.

Нормальним явищем є збалансованість доходів і видатків. Перевищення доходів над видатками означає економічну і фінансову стабільність у державі. Найскладнішим явищем є бюджетний дефіцит.

Конкретними особливостями розвитку економіки України, що зумовлюють дефіцит бюджету, є:

– структурна розбалансованість економіки та несвоєчасне і неефективне проведення структурних перетворень;

- збереження значної кількості нерентабельних державних підприємств, що одержують дотації;
- неефективний механізм оподаткування суб'єктів господарювання;
- значний обсяг тіньової економічної діяльності;
- невідповідна наявним фінансовим можливостям держави структура бюджетних витрат;
- нецільове і неефективне використання бюджетних коштів;
- втрати, розбазарювання виробленої продукції, крадіжки, приписки і т. ін., що не стало об'єктом ефективного державного фінансового контролю.

Для забезпечення збалансованості державного бюджету на Кабінет Міністрів України покладається обов'язок узагальнювати і готувати пропозиції про скорочення видатків бюджету, а також давати висновки щодо відповідності законопроектів, які вносяться на розгляд Верховної Ради України, закону про державний бюджет на поточний бюджетний рік і основним напрямом бюджетної політики на наступний бюджетний рік, у тому числі на пленарних засіданнях Верховної Ради України.

Граничний розмір дефіциту державного бюджету та джерел його покриття визначаються Верховною Радою України під час його затвердження. Покриття дефіциту здійснюється за рахунок внутрішніх державних позик, позик іноземних держав та інших фінансових інститутів. Рішення про залучення позик у кожному конкретному випадку приймає ВР України. При затвердженні бюджету граничний розмір дефіциту не повинен перевищувати розмір видатків бюджету на розвиток.

У скрутних ситуаціях покриття бюджетного дефіциту може здійснюватися через додаткову емісію грошей. Її наслідки – з'являється ризик неконтрольованої інфляції, руйнуються стимули довгострокових інвестицій, розкручується цінова спіраль, знецінюється заробітна плата та заощадження населення, відтворюється новий бюджетний дефіцит. В Україні застосування емісійних коштів НБУ для фінансування бюджетного дефіциту заборонено законом.

Джерелами фінансування дефіциту бюджетів є державні внутрішні та зовнішні запозичення, внутрішні запозичення органів влади АР Крим, внутрішні та зовнішні запозичення органів місцевого самоврядування.

Існує багато способів подолання бюджетного дефіциту, але всі вони пов'язані з удосконаленням податкової, грошово-кредитної, інвестиційної, цінової, зовнішньоекономічної політики, демонополізацією економіки, зміцненням податкової дисципліни.

Конкретні заходи держави в напрямку скорочення бюджетного дефіциту зводяться до створення можливостей зростання доходів та скорочення видатків бюджету. З цією метою необхідно:

1) удосконалити податкову систему, забезпечити оптимальний рівень податкових вилучень для формування бюджетів усіх рівнів і створення сприятливих умов для підприємницької діяльності;

2) посилити відповідальність суб'єктів господарювання та їх керівників, зокрема особисту майнову і кримінальну, за дотримання вимог податкового законодавства, своєчасність і повноту розрахунків з бюджетом та державними фондами;

3) удосконалити інструменти залучення до інвестиційної сфери особистих заощаджень населення;

4) забезпечити фінансову підтримку малого та середнього бізнесу шляхом розробки і виконання цільових програм розвитку малого і середнього підприємництва;

5) апровадити жорсткий режим економії бюджетних коштів;

6) перейти від бюджетного фінансування до системи надання субсидій, субвенцій, інвестиційних позик суб'єктам господарювання;

7) запровадити науково обгрунтовану систему прогнозування показників, що беруться за основу формування доходів і видатків бюджету, використовувати при бюджетному плануванні нормативи бюджетної забезпеченості.

Отже, бюджетні проблеми слід розглядати в контексті макроекономічних проблем. Тому й потрібний системний підхід до формування та реалізації соціально-економічної політики держави.

3.2. Загальний та спеціальний фонд державного бюджету

Бюджет може складатися із загального та спеціального фондів.

Складовими частинами загального фонду бюджету є:

1) всі доходи бюджету, крім тих, що призначені для зарахування до спеціального фонду бюджету;

2) всі видатки бюджету, що здійснюються за рахунок надходжень загального фонду бюджету;

3) кредитування бюджету (повернення кредитів до бюджету без визначення цільового спрямування та надання кредитів з бюджету, що здійснюється за рахунок надходжень загального фонду бюджету);

4) фінансування загального фонду бюджету.

Складовими частинами спеціального фонду бюджету є:

1) доходи бюджету (включаючи власні надходження бюджетних установ), які мають цільове спрямування;

2) видатки бюджету, що здійснюються за рахунок конкретно визначених надходжень спеціального фонду бюджету (у тому числі власних надходжень бюджетних установ);

3) кредитування бюджету (повернення кредитів до бюджету з визначенням цільового спрямування та надання кредитів з бюджету, що здійснюється за рахунок конкретно визначених надходжень спеціального фонду бюджету);

4) фінансування спеціального фонду бюджету.

Власні надходження бюджетних установ отримуються додатково до коштів загального фонду бюджету і включаються до спеціального фонду бюджету.

Власні надходження бюджетних установ поділяються на такі групи:

– перша група – надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством;

– друга група – інші джерела власних надходжень бюджетних установ.

У складі першої групи виділяються такі підгрупи:

– підгрупа 1 – плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю;

– підгрупа 2 – надходження бюджетних установ від додаткової (господарської) діяльності;

– підгрупа 3 – плата за оренду майна бюджетних установ;

– підгрупа 4 – надходження бюджетних установ від реалізації майна (крім нерухомого майна).

У складі другої групи виділяються такі підгрупи:

– підгрупа 1 – благодійні внески, гранти та дарунки;

– підгрупа 2 – кошти, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів;

– підгрупа 3 – кошти, що отримують вищі та професійно-технічні навчальні заклади від розміщення на депозитах тимчасово вільних бюджетних коштів, отриманих за надання платних послуг, якщо таким закладам законом надано відповідне право.

Власні надходження бюджетних установ використовуються на:

– покриття витрат, пов'язаних з організацією та наданням послуг, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю (за рахунок надходжень підгрупи 1 першої групи);

– організацію додаткової (господарської) діяльності бюджетних установ (за рахунок надходжень підгрупи 2 першої групи);

– утримання, облаштування, ремонт та придбання майна бюджетних установ (за рахунок надходжень підгрупи 3 першої групи);

- ремонт, модернізацію чи придбання нових необоротних активів та матеріальних цінностей, покриття витрат, пов'язаних з організацією збирання і транспортування відходів і брухту на приймальні пункти (за рахунок надходжень підгрупи 4 першої групи);
- господарські потреби бюджетних установ, включаючи оплату комунальних послуг і енергоносіїв (за рахунок надходжень підгруп 2 і 4 першої групи);
- організацію основної діяльності бюджетних установ (за рахунок надходжень підгруп 1 і 3 другої групи);
- виконання відповідних цільових заходів (за рахунок надходжень підгрупи 2 другої групи).

Передача коштів між загальним та спеціальним фондами бюджету дозволяється тільки в межах бюджетних призначень шляхом внесення змін до закону про Державний бюджет України, прийняття рішення про місцевий бюджет або про внесення змін до нього.

3.3. Стадії бюджетного процесу

Бюджетний процес – це регламентована нормами бюджетного права діяльність держави та територіальних громад зі складання, розгляду та затвердження бюджету, його виконання, або це – це встановлений законодавством порядок складання, розгляду, затвердження бюджетів та їх виконання.

Від початку складання бюджету до затвердження звітів про його виконання весь бюджетний процес контролює Верховна Рада України та місцеві органи самоврядування. Згідно із цим **перед бюджетним плануванням ставляться такі завдання:**

- найбільш повно виявити резерви у галузях народного господарства і спрямувати їх на виконання плану економічного та соціального розвитку;
- забезпечити виконання плану економічного і соціального розвитку необхідними бюджетними коштами з дотриманням оптимальних фінансових пропозицій;
- визначити обсяг доходів за окремими джерелами і загальний обсяг доходів бюджету з урахуванням резервів їх збільшення.

Бюджетний кодекс України (ст. 19) виділяє чотири стадії бюджетного процесу:

- 1) складання проектів бюджетів;
- 2) розгляд проекту та прийняття закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);

3) виконання бюджету, включаючи внесення змін до закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);

4) підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

На всіх стадіях бюджетного процесу здійснюється фінансовий контроль і аудит та оцінка ефективності використання бюджетних коштів. Усі стадії бюджетного процесу ґрунтуються на правових засадах, які повинні гарантувати чітке планування, додержання бюджетної дисципліни і постійний контроль за виконанням усіх видатків. Усі стадії бюджетного процесу базуються на одних принципах організації бюджетної діяльності і мають відповідну правову регламентацію.

Основними принципами є такі:

– *принцип розподілу повноважень Верховної Ради України, органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування* означає, що кожному органу, який бере участь у бюджетному процесі, належить певна компетенція, за межі якої він не може виходити. Втручання інших органів у процес складання, затвердження і виконання бюджету не допускається, крім випадків, зазначених у законодавстві;

– *принцип реальності включення показників доходів і видатків.* Доходи мають включатися до бюджету за джерелами, видатки – за цільовим призначенням;

– *принцип гласності.* Він полягає у тому, що показники бюджету і звіту про його виконання можуть і повинні оприлюднюватися через засоби масової інформації;

– *принцип наочності,* означає, що відображення показників бюджету у взаємозв'язку із загальноекономічними показниками в Україні і за її межами відбувається шляхом використання засобів для максимальної інформативності результатів порівняльного аналізу, визначення темпів і пропорцій економічного розвитку.

Складання проектів бюджетів як Державного, так і місцевих є однією з найважливіших і найвідповідальніших стадій бюджетного процесу, оскільки саме на цій стадії закладаються політичний та економічний курси держави на поточний рік, визначаються пріоритети у вирішенні внутрішніх соціально-економічних проблем, обсяги доходів і видатків, основні напрями використання коштів, засоби покриття дефіциту бюджету.

Роботу, пов'язану зі складанням проекту держбюджету розпочинають задовго до початку нового бюджетного року. Згідно зі

ст. 96 Конституції України та Бюджетним кодексом право складання проекту бюджету належить виключно органам виконавчої влади.

Державний бюджет формується на основі найважливіших економічних документів країни. Складанню його проекту передують проведення підготовчих заходів, забезпечення відповідними даними органів влади, що триває близько 4 місяців (із січня до кінця квітня поточного року). Так, у процесі цієї роботи Міністерство доходів і зборів розробляє прогноз основних макропоказників економічного й соціального розвитку України на плановий рік, зокрема щодо обсягу валового внутрішнього продукту, зведеного балансу фінансових ресурсів, балансу доходів і витрат населення. Національний банк до 1 квітня готує і подає до Верховної Ради та Кабінету Міністрів України проект основних засад грошово-кредитної політики та проект свого кошторису на наступний рік. Проводять також аналіз звітних даних про виконання державного та місцевого бюджетів за попередні роки, виявлення тенденцій у виконанні як доходної частини бюджетів (наприклад, визначають збільшення чи зменшення доходів за кожним видом податків та неподаткових надходжень тощо), так і видаткової.

Крім того, Міністерство доходів і зборів за основними макропоказниками економічного та соціального розвитку України на наступний бюджетний період (із зазначенням обсягу валового внутрішнього продукту, індексів споживчих та оптових цін, прогнозованого офіційного обмінного курсу гривні у середньому за рік та наприкінці року, прогнозованого рівня безробіття) та за даними аналізу виконання бюджету в поточний період визначає загальний рівень доходів і видатків бюджету і дає оцінку обсягу фінансування бюджету для складання пропозицій до проекту Державного бюджету України.

На основі аналізу та оцінки цих показників Кабінет Міністрів України складає проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний рік і подає його на розгляд до Верховної Ради України у травні.

Проект містить пропозиції Кабінету Міністрів України щодо:

- граничного розміру дефіциту (профіциту) Державного бюджету України у відсотках до прогнозного річного обсягу валового внутрішнього продукту;
- частки прогнозного річного обсягу валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через зведений бюджет України;
- граничного обсягу державного боргу та його структури;
- частки обсягу міжбюджетних трансфертів у видатках Державного бюджету України і коефіцієнта вирівнювання місцевих бюджетів;

- частки капітальних вкладень у видатках Державного бюджету України та пріоритетних напрямів їх використання;
- взаємовідносин Державного бюджету України з місцевими бюджетами в наступний бюджетний період;
- змін до законодавства, які потрібно прийняти для реалізації бюджетної політики держави;
- переліку головних розпорядників коштів Державного бюджету України;
- захищених статей видатків бюджету;
- обґрунтування необхідності поділу бюджету на загальний і спеціальний фонди.

Отже, у проєкті Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний рік визначено головні пріоритети бюджетної політики на плановий рік, які мають стати орієнтиром для уряду, який керує складанням проєкту бюджету, і для Верховної Ради України під час розгляду і затвердження бюджету.

За результатами парламентських слухань Верховна Рада України приймає постанову про схвалення або взяття до відома Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний рік.

Розгляд та прийняття Державного бюджету України

Не пізніше ніж через п'ять днів після подання Кабінетом Міністрів проєкту закону про Державний бюджет України до Верховної Ради Міністр доходів і зборів України представляє його на пленарному засіданні Верховної Ради України. За результатами обговорення проєкту закону Верховна Рада може відхилити його за невідповідності Бюджетному кодексу та Основним напрямам бюджетної політики на наступний бюджетний період.

За відхилення проєкту закону про Державний бюджет України Кабінет Міністрів зобов'язаний у тижневий термін подати проєкт закону на повторне слухання з обґрунтуванням внесених змін. Міністр доходів і зборів України повторно представляє проєкт цього закону не пізніше трьох днів після його повторного подання.

Проєкт закону про Державний бюджет України може пройти три читання.

Після прийняття до розгляду представленого проєкту закону про Державний бюджет України не пізніше 1 жовтня (6 жовтня, якщо проєкт був прийнятий до розгляду після повторного подання Кабінетом Міністрів України), він розглядається народними депутатами України, а також у комітетах, депутатських фракціях і групах Верховної Ради України. Комітети Верховної Ради України

формують свої пропозиції до проекту закону про Державний бюджет і передають їх до Комітету Верховної Ради України з питань бюджету та призначають представників для участі у роботі цього бюджету. Після 1 жовтня (6 жовтня) прийняття пропозицій Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету припиняється.

Не пізніше 15 жовтня (20 жовтня, якщо проект був прийнятий до розгляду після повторного подання Кабінетом Міністрів України) Комітет Верховної Ради України з питань бюджету спільно з уповноваженими представниками Кабінету Міністрів України розглядає пропозиції до проекту закону про державний бюджет і готує висновки та пропозиції до нього, а також таблиці пропозицій. Вони розповсюджуються серед народних депутатів України не пізніше ніж за два дні до розгляду проекту закону про Державний бюджет України у першому читанні.

Верховна Рада України приймає проект закону про державний бюджет у першому читанні не пізніше 20 жовтня (25 жовтня, якщо проект був прийнятий до розгляду після повторного подання Кабінетом Міністрів України) року, що передує плановому.

Після прийняття проекту закону про Державний бюджет України у першому читанні Кабінет Міністрів у двотижневий термін готує і подає не пізніше 3 листопада (8 листопада, якщо проект був прийнятий до розгляду після повторного подання Кабінетом Міністрів України) доопрацьований, відповідно до Бюджетних висновків Верховної Ради, проект бюджету України і порівняльну таблицю щодо їх урахування з вмотивованими поясненнями неврахованих пропозицій.

Комітет Верховної Ради України з питань бюджету протягом трьох днів після внесення проекту закону про Державний бюджет, підготовленого Кабінетом Міністрів до другого читання, готує висновки щодо розгляду цього проекту в другому читанні.

При розгляді проекту закону про Державний бюджет у другому читанні пропозиції народних депутатів України, комітетів Верховної Ради, депутатських груп і фракцій щодо його змін не розглядаються, крім висновків Комітету Верховної Ради України з питань бюджету щодо розгляду проекту закону про державний бюджет у другому читанні, у тому числі щодо врахування Кабінетом Міністрів України Бюджетних висновків Верховної Ради при підготовці проекту закону про Державний бюджет України до другого читання.

Друге читання проекту закону про Державний бюджет України передбачає, передусім, затвердження загального обсягу дефіциту (профіци-ту), доходів і видатків Державного бюджету з подальшим

постатейним голосуванням проекту закону про Державний бюджет України, що був поданий Кабінетом Міністрів на друге читання.

Друге читання проекту закону про Державний бюджет України завершується не пізніше 20 листопада року, що передує плановому. При цьому загальний обсяг дефіциту (профіциту), доходів і видатків державного бюджету України на наступний бюджетний період, обсяг міжбюджетних трансфертів та інші положення, необхідні для формування місцевих бюджетів, повинні бути прийняті у другому читанні в обов'язковому порядку і не підлягають розгляду в третьому читанні.

Статті проекту закону про Державний бюджет України, не прийняті у другому читанні, переносяться на розгляд у третьому читанні не пізніше 25 листопада року, що передує плановому. У третьому читанні Верховна Рада України проводить голосування за пропозиціями Комітету Верховної Ради України з питань бюджету щодо статей проекту закону про Державний бюджет України, що не були прийняті у другому читанні, та за проектом закону загалом.

Закон про Державний бюджет України приймається Верховною Радою України до 1 грудня року, що передує плановому.

Якщо до початку нового бюджетного періоду закон про Державний бюджет України не набрав чинності, *Кабінет Міністрів України має право здійснювати витрати державного бюджету з такими обмеженнями:*

1. Витрати державного бюджету можуть здійснюватися лише на цілі, які визначені у законі про Державний бюджет України на попередній бюджетний період і одночасно передбачені у проекті закону про Державний бюджет на наступний бюджетний період.

2. Щомісячні видатки Державного бюджету України не можуть перевищувати 1/12 обсягу видатків попереднього державного бюджету.

3. До прийняття закону про Державний бюджет на поточний бюджетний період провадити капітальні видатки забороняється, крім випадків, пов'язаних з уведенням воєнного чи надзвичайного стану, оголошенням окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації.

До прийняття закону про Державний бюджет України на поточний бюджетний період запозичення можуть здійснюватися лише з метою погашення основної суми державного боргу. Також до прийняття цього закону на поточний бюджетний період податки, збори (обов'язкові платежі) та інші надходження справляються відповідно до закону про Державний бюджет України на попередній бюджетний період та інших нормативно-правових актів.

Виконання бюджету

Стадіями виконання Державного бюджету України за видатками визнаються: встановлення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на основі затвердженого бюджетного розпису; затвердження кошторисів розпорядникам бюджетних коштів; взяття бюджетних зобов'язань; отримання товарів, робіт та послуг; здійснення платежів; використання товарів, робіт та послуг на виконання бюджетних програм.

Державне казначейство України здійснює платежі за дорученнями розпорядників бюджетних коштів у разі: наявності відповідного бюджетного зобов'язання для платежу у бухгалтерському обліку виконання Державного бюджету України; відповідності напрямів витрачання бюджетних коштів бюджетному асигнуванню; наявності у розпорядників бюджетних коштів невикористаних бюджетних асигнувань.

Зміни до Закону про Державний бюджет України можуть вноситися у випадках виникнення відхилення оцінки прогнозу надходжень до бюджету від прогнозу, врахованого при затвердженні Державного бюджету України на відповідний бюджетний період, а також зміни структури видатків державного бюджету та в інших випадках, передбачених Бюджетним кодексом. Міністерство фінансів України проводить щомісячне оцінювання відповідності прогнозу надходжень показникам, установленим Державним бюджетом України.

Підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету

Бюджетним кодексом передбачена місячна, квартальна та річна звітність.

Квартальна звітність про виконання Державного бюджету України включає такі частини:

- звіт про фінансовий стан (баланс) Державного бюджету України;
- звіт про рух грошових коштів;
- звіт про виконання Державного бюджету України;
- інформацію про стан державного боргу;
- зведені показники звітів про виконання бюджетів;
- звіт про кредити та операції, що стосуються державних гарантійних зобов'язань.

Річний звіт про виконання Закону про Державний бюджет України включає такі частини:

- звіт про фінансовий стан (баланс) Державного бюджету України;
- звіт про виконання Державного бюджету України;
- звіт про рух грошових коштів;

- інформацію про виконання захищених статей видатків Державного бюджету України;
- звіт про бюджетну заборгованість;
- звіт про використання коштів із резервного фонду Кабінету Міністрів України;
- інформацію про стан державного боргу;
- звіт про кредити та операції, що стосуються державних гарантійних зобов'язань; зведені показники звітів про виконання бюджетів;
- інформацію про виконання місцевих бюджетів;
- іншу інформацію, визнану Кабінетом Міністрів України необхідною для пояснення звіту.

Підсумки теми

1. Конкретні заходи держави в напрямку скорочення бюджетного дефіциту зводяться до створення можливостей зростання доходів та скорочення видатків бюджету.

2. Бюджет складається із загального та спеціального фондів.

3. Бюджетний процес – це регламентована нормами бюджетного права діяльність держави та територіальних громад зі складання, розгляду та затвердження бюджету, його виконання, а також зі складання та затвердження звіту про його виконання або це – це встановлений законодавством порядок складання, розгляду, затвердження бюджетів та їх виконання.

4. Бюджетний кодекс України виділяє такі стадії бюджетного процесу, як складання проєктів бюджетів, розгляд проєкту та прийняття закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет), виконання бюджету, включаючи внесення змін до закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет) та підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

5. Проєкт Основних напрямів бюджетної політики містить головні пріоритети бюджетної політики на плановий рік та є орієнтиром для уряду та Верховної Ради України під час розгляду і затвердження бюджету.

6. Закон України «Про державний бюджет» приймається Верховною Радою України до 1 грудня року, що передує плановому.

7. Стадіями виконання Державного бюджету України за видатками визнаються встановлення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на основі затвердженого бюджетного розпису; затвердження кошторисів бюджетних коштів; взяття бюджетних

зобов'язань; отримання товарів, робіт та послуг на виконання бюджетних програм.

Терміни і поняття для словника

Збалансованість державного бюджету
Загальний та спеціальний фонди державного бюджету
Бюджетний процес
Стадії бюджетного процесу
Бюджетне планування
Складання проектів бюджетів
Проект Основних напрямів бюджетної політики
Стадії виконання Державного бюджету України

Завдання для індивідуальної роботи

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте концепції збалансованості державного бюджету.
2. Розкрийте сутність збалансованості державного бюджету.
3. Опишіть особливості розвитку економіки України, що зумовлюють дефіцит бюджету.
4. Проаналізуйте, які основні заходи застосовуються державою щодо скорочення бюджетного дефіциту.
5. Опишіть характерні риси та складові частини загального та спеціального фондів державного бюджету.
6. Які стадії бюджетного процесу? Охарактеризуйте їх.
7. Розкрийте принципи бюджетного процесу.

Теми рефератів

1. Сутність та концепції збалансованості державного бюджету.
2. Загальний та спеціальний фонди державного бюджету.
3. Стадії бюджетного процесу та їх характеристика.
4. Процес складання проектів бюджетів.
5. Процес підготовки та розгляду звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

Тести

1. Яка концепція збалансування бюджету знижує або зовсім виключає ефективність фіскальної політики держави, оскільки суперечить антициклічній та стабілізуючій її спрямованості?
 - а) концепція «функціональних фінансів»;